

במדור ביקורת ספרים הפעם ארבע סקירות של ספרים מתורגמים וספרי מקור בנושאים שונים, שיצאו לאור בשנה האחרונה. יש משהו מדהים ומשמח בכך שלמרות שהתקופה כה קשה, כאובה ומטלטלת, ספרים רבים ומושקעים כל כך יוצאים לאור בארץ. ואולי משהו מכך מוצא ביטוי בריבוי הספרים שהגיעו למערכת על הקשר בין בודהיזם ופסיכותרפיה, ובריבוי הספרים האישיים-אוטוביוגרפיים?

קריאה טובה ומעניינת,
עפרה אשל, עורכת המדור

המחווה הספונטנית:

מבחר ממכתביו של ד"ר ויניקוט

תרגום מאנגלית: איריס רילוב

עריכה מדעית: מירי קרחי דויטש ורונית גינתון פרידלנד
תל-אביב: תולעת ספרים, 2024, 204 עמ'.

ד"ר ורד אילון-מוסקא

אסופת המכתבים המובאת בספר זה כוללת 126 מכתבים מתוך 825 מכתבים, שנשמרו ברובם במשך השנים בקומת המרתף של ביתם של קלייר ודונלד ויניקוט. המכתבים הועברו לבקשת קלייר ויניקוט בשלהי חייה לספריית המרכז הרפואי קורנל בניו יורק לשמירתם ולמחקר עתידי. רוברט רודמן (1934-2004), היה רופא ופסיכואנליטיקאי במכון הפסיכואנליטי בלוס-אנג'לס, שהושפע רבות מהגותו של ויניקוט. רודמן כתב לקלייר ויניקוט וביקש את רשותה לערוך את מכתביו. כשקיבל את ברכתה, הקדיש שנים רבות לעריכת אסופת המכתבים, שפורסמה לראשונה ב-1987, וכן לכתיבת ביוגרפיה מקיפה של ויניקוט, "Winnicott: his life and work", שיצאה לאור ב-2003, כשנה לפני מותו של רודמן.

התרגום העברי של הספר נפתח במבוא: "שלך בכנות: דיוקנו של מתכתב סדרתי", שכתבה המתרגמת, איריס רילוב, ובו היא משרטטת דיוקן נוגע ללב של ויניקוט. מבוא מרתק נוסף נכתב על-ידי העורכות המדעיות, הפסיכואנליטיקאיות

¹ תל-אביב.

vered.eilon@gmail.com

מירי קרחי דויטש ורונית גינתון פרידלנד: "מכתב לקורא: ממחווה ספונטנית לפעילות נפשית", ופורס יריעה רחבה על ויניקוט ומשנתו, ועל חווית הקריאה באסופת המכתבים. כמו כן, הספר כולל מבוא מקיף שכתב רודמן, בו הוא מספר על התפתחותו של ויניקוט כתיאורטיקן וכאנליטיקאי. הספר נחתם ברשימת מכתביו של ויניקוט והסבר קצר מי היו.

במבוא לספר מספר רודמן על מפגשו האישי עם ויניקוט. היכרות שהחלה בקריאת מאמריו כסטודנט לרפואה, וכללה מפגש יחיד בפגישת החברה הבריטית ב-1963, כשוויניקוט הקריא את מאמרו "לתקשר ולא לתקשר, ובהמשך – עיון בהפכים מסוימים". היכרות מסוימת זו גרמה לרודמן לשלוח לוויניקוט את מאמרו באופן ספונטני. להפתעתו, זכה לקבל מכתב מוויניקוט, שאותו תיאר כמתנה. מעבר להתייחסות האישית למאמרו, ויניקוט שיתף את רודמן בחוויותיו מהצגת מאמרו "השימוש באובייקט והתייחסות באמצעות הזדהות" (1969), בחברה הפסיכואנליטית של ניו יורק. כידוע, ביקורו של ויניקוט בניו יורק העיב עליו מאוד, שכן קיבל ביקורות נוקבות על מאמרו ואף התמוטט פיזית משפעת קשה שהידרדרה לקשיי לב-ריאות וכנראה להתקף לב חוזר, שהובילו לאשפוזו באותו לילה.

ניתן למצוא הד לתחושותיו הקשות של ויניקוט במכתבו לרודמן: "בדיוק הקראתי מאמר בנושא זה לפני החברה הפסיכואנליטית בניו יורק, אך רעיונותיי אינם מנוסחים היטב שם" (עמ' 170). נראה שוויניקוט משתמש בכתיבתו לרודמן כדי לעבד את רעיונותיו ואף מגיע לנקודת קצה כשהוא משתף אותו במכתב שאיבד מטופל בדיוק בשל הקושי להיענות באופן הרגיש ביותר לצרכיו הגורליים של המטופל בתקופה הקריטית של ההגרסיה לתלות: "כאשר מטופל מתאבד בשלב זה, הדבר הנורא הוא שהאנליטיקאי ממשיך לאחוז במאמץ לנצח, ולעולם אינו מסוגל להרפות מלהיות מותאם, אפילו קצת. אני חושב שזה חלק מהותי מן הנקמה שהתאבדות מסוג זה טומנת בחובה, ועלי לומר שהאנליטיקאי תמיד ראוי למה שהוא מקבל כאן. אני אומר זאת אחרי שלאחרונה איבדתי מטופל בשל היותי חולה" (עמ' 171). יש לציין כי בשונה מהאנגלית, בתרגום לעברית צריך לבחור בין זכר לנקבה, אך לפי הביוגרפיה של רודמן היתה זו מטופלת שוויניקוט איבד ולא מטופל-גבר.

בדומה לדברים אישיים אלה, אסופת המכתבים כולה היא אוצר בלום של רגעים מכוננים בהתפתחות התיאורטית והאישית של ויניקוט. האסופה נפתחת במכתב מ-1919 לאחותו, וילט, ויניקוט, אז סטודנט צעיר לרפואה, מסר לה את התרשמויותיו הראשוניות מהפסיכואנליזה, שהחלה להלך עליו קסם. רוב המכתבים באסופה הם משני העשורים האחרונים והמרכזיים בהגותו של ויניקוט. קיימות התכתבויות מרתקות עם דמויות מפתח בחברה הפסיכואנליטית הבריטית, כשיש נציגות משמעותית לכל אחת משלוש הקבוצות שנוצרו בחברה הבריטית (קבוצה A – תומכי מלאני קליין; קבוצה B – תומכי אנה פרויד; והקבוצה השלישית, שנקראת קבוצת האמצע).

באסופה שלושה מכתבים למלאני קליין (אחד מהם משותף לה ולאנה פרויד). הראשון, מ-1952, נכתב לאחר שווינקוט הציג בחברה את מאמרו "חרדה הקשורה בחוסר ביטחון". במילים מכמירות ומטלטלות כתב וינקוט לקליין על הצורך הנפשי שלו שהיא תבוא לקראתו בזמן הקריטי, כשהוא מגיח מהעצמי-האמיתי שלו דרך מחווה יצירתית משלו. ובקיש ממנה: "...דבר מה שהוא בעצם בעל אופי תרפויטי, משהו שלא יכולתי לקבל באף אחת מן האנליזות הארוכות שלי אף על פי שקיבלתי כל כך הרבה דברים אחרים. אין ספק כי הביקורת שלי כלפי גב' ריבייר... נצבעה גם על-ידי העובדה שבדיוק בנקודה הזו היא כשלה באנליזה איתי" (עמ' 32). וינקוט הרעף על קליין שבחים, במכתב זה ובאחרים, וכתב שהיא האנליטיקאית הטובה והיצירתית ביותר שקיימת בתנועה האנליטית לאחר פרויד.

במבוא של רודמן מתוארת השתלשלות העניינים בין וינקוט לקליין, שהובילה לכך שלא יוכל לעבור אצלה אנליזה. בנוסף, קליין היתה האנליטיקאית של אשתו השנייה – קלייר וינקוט. מורכבות זאת, יחד עם אמירותיו הטעונות כלפיה, מעוררות תהיות לגבי דמותה עבורו, המציאותית והמופנמת. במכתב מ-1956 לג'ואן ריבייר, ניכר כי וינקוט התמודד עם מורכבות אדירה, כשחש מבוקר על-ידיה, שלמעשה אלה גורמים סובייקטיביים ומחסום אישי, שמונעים ממנו לקבל את התיאוריה של קליין באופן מלא, טיעונים אישיים שעלו מצד האנליטיקאית שלו לשעבר, שנראה כי הכאיבו לו מאוד. במכתבים רבים וינקוט יצא כנגד המחנה הקלייניאני כשהאשים את תומכי קליין בתעמולה, ובהיותם גוש החוסם את התפתחות החשיבה הפסיכואנליטית. הוא היה מודאג שתומכת התיאורטית החיובית של קליין תרד לטימיון בשל ההתגוננות הכוחנית של הקבוצה הקלייניאנית, שהובילה להחרפת הפילוג בחברה, ולהשקפתו עלולה להוביל לבידודה של קליין מדיון אמיתי ביחס לעמדותיה: "...אין צורך לדחוף לקדמת הבמה את תרומתה הטובה של מלאני בכל הפגישות המדעיות. אפשר לדון עליה ולדון בה. כעת כמעט לא דנים בה, מכיוון שהיא מוצגת באגרסיביות, ואז מגוננים עליה באופן שאין דרך אחרת לתארו מלבד פרנואידי... האופן שבו כל התת-קלייניאנים קופצים למגננה בכל פעם שאחד מהם נושא הרצאה, יוצר רושם, שיידרש זמן רב למחות, בדבר איזו התארגנות פרנואידית בקרב חיל המשמר של השד הטוב המופנם" (לחנה סגל, עמ' 25). בהמשך, וינקוט היה מודאג מאוד מהפיצול בחברה הפסיכואנליטית הבריטית, שהיה ספוג לטעמו בפוליטיקה ובהתארגנות נוקשה ומצמצמת. ב-1954, כשכיהן כמזכיר ההכשרה, כתב מכתב משותף לאנה פרויד ולמלאני קליין, והפציר בהן לפרק את הקבוצות הרשמיות של החברה (קבוצה A של מלאני קליין וקבוצה B של אנה פרויד). הוא חרד מהנוקשות ומהפילוג: "...אם אנו בהווה ננסה לקבע דפוסים נוקשים, הרי שניצור כך איקונוקלסטיים, או קלאסטרופוביים (אולי אני אחד מהם), שאינם מסוגלים לשאת את הכוב במערכת נוקשה בפסיכולוגיה יותר מכפי שהם יכולים לשאתו בדת" (עמ' 67).

התכתבויות אלו מהוות מסמך היסטורי ראשון במעלה ששופך אור על ההיסטוריה של הפסיכואנליזה בכללותה, ועל היווצרות הפלגים השונים בחברה הפסיכואנליטית הבריטית בתחילת שנות ה-40 של המאה הקודמת. בנוסף, התכתבויותיו של וינקוט פורסות היקף יריעה מרשים, המעיד על מעורבותו העמוקה, הן בהיבטי רפואת הילדים והפסיכואנליזה הן בהיבטים חברתיים ותרבותיים, שבדרכו קשר אותם בפשטות ליסודות הבסיסיים ביותר של נפש האדם.

לאחר קריאת הספר נותר בי הרושם שקריאה בספריו ומאמריו של וינקוט אינה שלמה ללא היכרות עם מכתביו, ובה בעת, קריאת המכתבים שופכת אור על מאמריו ומזקקת את עיקרי חשיבתו. המכתבים מספרים על כמיהת ליבו להיות במגע עם אמת נפשית, לנסח במילים, להעבירה הלאה באופן חי ונוגע לכל אדם, וכל העת לא לאבד מגע עם מה שעוד טרם ידוע, מתקיים אי-שם ללא צורה, שפה או תיאוריה ברורה. המכתבים מעידים שווינקוט אינו 'סנדלר שהולך יחף', ושהגותו התיאורטית עוברת דרכו, מקבלת חיים וביטוי באופן הוויתי. המכתבים, שנדמה שחלקם לפחות נכתבו בספונטניות, כתובים מתוך אותנטיות וכנות, ומכילים לא מעט אמירות בוטות, תוקפניות ואף קשות. נראה שווינקוט מעניק לעצמו חופש יצירתי מרפא, שהתאווה למצאו כל חייו. כך, במכתב חריף לחנה סגל מ-1952 הוא תוקף את מה שחווה כסתימת פיות בדיוני החברה: "כפי שאת רואה, הרשיתי לעצמי לכתוב לך את הדברים בלי כחל וסרק. אני מתכוון להרשות לעצמי להתבטא בחופשיות בפגישות החברה בכל פעם שרוח הדברים נוטה מטענה מדעית לכיוון הצהרת עמדה פוליטית" (עמ' 26).

במכתב לאנה פרויד מ-1948 הוא מסכם לבקשתה את עיקרי מאמרו על תוקפנות, וכותב לה על הצורך לספק לתינוקות ולילדים את הסביבה הרגשית היציבה והמהימנה כדי "... שכל אחד ואחד מהם ילמד להכיר, ולשאת, כחלק מעצמו, את מכלול תוקפנותו (אהבה חמדנית פרימיטיבית, הרסנות, היכולת לשנאה וכו')..." (עמ' 11). וינקוט מחבר את שורשי התוקפנות לכוח החיים, שלתפיסתו, מתבטא במלוא הדרו במחווה הספונטנית, היצירתית, החופשית. כדי שזו תצא לאור, האדם זקוק לאחר מציאותי שיבוא לקראתו. התמונה המצטיירת ממכתבים על היחסים בין וינקוט למלאני קליין ולחברי קבוצה A מרתקת במיוחד. קונפליקטים אישיים וסבוכים היו מעורבים במערכת היחסים שלו עם קליין ועם האנליטיקאית השנייה שלו, ג'ואן ריבייר (השייכת למחנה קליין). לצד זאת, היתה לו הסתייגות עזה ביותר למה שכינה "הדוקטרינה הקלייניאנית" (עמ' 33). במקביל, המכתבים מעידים על דיונים משמעותיים שקיים וינקוט עם רבים מהמחנה הקלייניאני, כדוגמת רוג'ר מוני-קירל, הרברט רוזנפלד, בטי ג'וזף, ווילפרד ביון, קליין עצמה ורבים אחרים. יש לציין כי מכלול היחסים עם חברי קבוצת B ואנה פרויד, בפרט, היו מתונים ומאופקים בהרבה.

לו גדולות: "ראשית, ברצוני לומר לך שאני חושב עליך כעל האדם שעתיד לעמוד בראש החברה הפסיכואנליטית הבריטית" (עמ' 86). ניכר שהתרשם שבין עושה צעדים חדשים לקראת הבנת הרבדים הפרימיטיביים ביותר של האישיות הפסיכוטית.

יחד עם זאת, כפי שניתן ללמוד מהמכתב לג'ון א. ויזדום, שכתב על ספרו של ביון מ-1962 "ללמוד מן הניסיון", ויניקוט התרעם שוידום לא התייחס למורשת שקדמה לביון, ושאיפשרה לו להמשיך ולפתח את חשיבתו על בסיס התיאוריה שכבר נבנתה, בין היתר, על-ידי ויניקוט עצמו. כך לדוגמה, התייחס לשימוש של ביון במילה *reverie*, מבלי שנתן את זכות הראשונים למריון מילנר, וכן קבל על השימוש של ביון במילה *tantalize*, מבלי שהוא הכיר בתרומת ויניקוט להמשגת 'אמהות מתעתעת': "לא אכפת לי שיראו שאני טועה, שיבקרו אותי או שיחבטו בי. אבל אני עשיתי עבודה חשובה, בזיעת אפי הפסיכואנליטית (כלומר, באופן קליני). ואני מסרב שיתעלמו ממני" (עמ' 136).

המכתבים מעידים על השתתפותו הפעילה של ויניקוט בדיונים סוערים הנוגעים לסוגיות הליבה, שמפרידות בין השקפותיו להשקפות קליין ותומכיה. במכתבים יש התייחסויות רבות של ויניקוט, המעידות על הערכתו לתרומת קליין להבנת עולמו הפנימי של התינוק, להמשגותיה לגבי הפנטזיה הלא-מודעת, וכן לרעיון ההתקפה ללא-רחם על גוף האם, אם כי לדיון, התקפה זו נובעת מדחף האהבה הפרימיטיבי חסר הרחמים ולא מצרות עין כנגזרת של דחף המוות (לברברה לנטוס, עמ' 101-103). בריזמנית, במכתבים ניתן למצוא התייחסויות לפערים בין האסכולות ביחס לתפקיד הסביבה בהתפתחות היחיד (האם הממשית לעומת האם המופנמת), למקורות התוקפנות, ולשאלות לגבי הטכניקה סביב שאלת הרגרסיה לתלות והמשמעות הטיפוליות הנגזרות ממנה, כגון ההכרעה בין דחפים ומשאלות לצרכים. כך עולה סקרנותו האדירה של ויניקוט ביחס להתפתחות הפרימיטיבית ביותר ולניסיונו למצוא שפה חדשה המהדהדת אזור נפשי זה.

בראשית קיימת האם הממשית וחווית התינוק הממשית, טען ויניקוט במכתביו ללא הרף. הוא ביקש לעמוד על ההבדל החד-משמעי בין התנסות של התינוק בטכניקה אמהית רעה, נוקשה או מתעתעת, כלומר תרומת האם הממשית להתפתחות התינוק, לבין הפנטזיה הלא-מודעת של התינוק, שלתפיסתו מתארגנת בשלב מעט מאוחר יותר בהתפתחות. לדבריו, קליין "...נכשלה בכמה היבטים חשובים כאשר רתמה את העגלה לפני הסוסים ודילגה מעל למציאות של התלות אל התורשה" (למייקל פורדה, עמ' 141). ניכר כי כאב את סירובה של קליין לשלב היבטים אלה בתיאוריה שלה באופן יסודי: "...אני ממתין בכלילון עיניים ליום שבו אחד מאנשי הקבוצה הקליינאנית יהיה מסוגל לומר שלמהימנותה של האם הפנימית יש היסטוריה, של מהימנות ממשית בראשית החיים, אך מלאני קליין לעולם לא תרשה זאת. היא רק תאמר: "מובן שתמיד אמרתי שהסביבה חשובה" – ובכך תרמוז שהיא מעניקה משהו חיוני אם תאמר את מה שאני כבר ניסחתי במילים" (לדונלד מלצר, עמ' 149).

ניכר שוויניקוט נרעש ביותר כשזיהה בהתבטאויות של מי מתומכי קליין אמירה המרמזת שהתיאוריה של קליין לא משאירה דבר שאינו ידוע: "כשאת מדברת באותם רגעי ביטחון שחצני אינך נותנת שום רמז לכך שאת מאמינה שיכול להיות דבר שאינך מבינה" (לחנה סגל, עמוד 24). ויניקוט התעקש לקבל את הכרתה של קליין ותומכיה שיש דברים שנותרו בגדר 'הבלתי-ידוע'. כך ביטא זעזוע עמוק מדברי ג'ואן ריביר, שנכתבו בהקדמה לספרה של קליין מ-1952, "Developments in psycho-analysis", לפיהם התיאוריה של קליין מניחה את התשתית כולה להבנת כל התופעות הנפשיות, ושלא נותר עוד פער בלתי מגושר (למלאני קליין, 32-35). ייתכן שהזעזוע העמוק שחש נובע מתפיסתו העמוקה שהעצמי-האמיתי אינו ידוע ושהתייחסות יודעת-כול מהווה פגיעה חודרנית טראומטית ודורסנית, שמוחקת את האפשרות שיגיח אי-פעם ממקום הימצאו.

ויניקוט מפציר בתומכי קליין שלא להשתמש במונחים הקליינאניים כבקלישאות. הוא מבטא שאט נפש מהשימוש העודף במונחים 'אובייקט פנימי', 'הזדהות-השלכתית', 'העמדה הרודפנית והדיכאנית', 'צרות עין' ו'דחף המוות', וחש שהשימוש הקלישאתי בהם יוצר מראית-עין של הבנה משותפת, כשלמעשה המונחים איבדו את חיוניותם והפכו לדבריו, ל"שפה מתה": "... אני מרגיש שהחברה החלה לשעמם מאוד בשימוש חוזר וסוגר באותם מונחים. בששת החודשים האחרונים נעשה שימוש במילים "הזדהות השלכתית" (projective identification) מאות פעמים. מובן שבתוך כמה חודשים נפגוש את המילה "צרות-עין" (envy) בכל מקום... משהו כאן לא תקין..." (לווילפרד ביון, עמ' 88).

ויניקוט היה מעורב מאוד בעשייה המדעית ובתהליך הכשרת הקנדידטים במכון הבריטי. ממכתביו לנותני הרצאת קבלה לחברות במכון עלה הדגש המהותי ששם על יכולת האנליטיקאי לברוא לעצמו שפה משלו, שאז יכול היה להיות בטוח שהתרחשה עבודה יצירתית במפגש הטיפולי: "... מה שעשה את הרצאתך כה מעניינת, שהרי חלק מן ההרצאות משעממות, הוא שאפשר היה להרגיש שכאשר הצגת את התיאוריות הקליינאניות לא רק גילית אותן אלא גם המצאת אותן (או בראת, אפשר לומר). בזכות רכיב זה בעבודתך יש סיכוי טוב שתעשה עבודה מקורית משלך..." (לאמיליו רודריגה, עמ' 83).

מבין אוצרות אסופת המכתבים ניתן למצוא ארבעה מכתבים לביון, שנכתבו בין 1955-1967, ובהם ניתן למצוא עדות לתגובתו הישירה של ויניקוט לכמה ממאמריו המכוננים של ביון, ביניהם, "הבחנת האישיות הפסיכוטית מן הלא-פסיכוטית" (עמ' 86), "A theory of function" (עמ' 122), ו-"Negative capability" (עמ' 159). ניכר שאותגר מחשיבתו המקורית של ביון והיה סקרן לגביה: "אני רוצה שתדע עד כמה אני מעריך את העבודה שאתה עושה ומציג בפנינו במאמריך על חשיבה. כמו רבים אחרים, אני מוצא שהם קשים, אך חשובים ביותר... אני יודע שטענתך כוללת משהו חדש עבורי, וחשוב עד מאוד, ואני מנסה להבינו. באופן טבעי אני מתחל מהשפה שלי, כפי שאתה מתחיל משלך" (עמ' 125). ויניקוט מכיר באישיותו הכריזמטית והחזקה של ביון וצופן

יותר, כשהמעשה ההרסני אינו מקוטלג עוד כ'רע' חיצוני, זר ומנוכר, אלא מטופל בלקיחת אחריות על הכשל הסביבתי. מצאתי שהקריאה בספר, בימי מלחמה עקובה מדם, חידדה עוד יותר עבורי את המשמעות של החיפוש חסר הפשרות של ויניקוט להבין את ההקשרים הרחבים ביותר, שיכולים לשפוך אור על ההתנהגות האנושית, הרסנית ככול שתהיה, שנטועה עמוק בחרדות פרימיטיביות ביותר וחוויות מייסרות של חוסר אונים.

לסיום, קריאת המכתבים שופכת אור לא רק על עומק ומורכבות התיאוריה שלו, אלא גם על אישיותו המרתקת של ויניקוט, שניחן בנפש רגישה וחשופה, בהתבוננות יסודית וכנה ביותר, לצד תשוקה ודחפיות עזות, ומעל הכול – אדם אנושי דיו.

דונלד מלצר ומרתה האריס

גיל ההתבגרות:

הרצאות ומאמרים

תרגום: יעל קצבוי

עריכה מדעית והקדמה: רות וינברג

תל-אביב: תולעת ספרים, 2024, 214 עמ'.

אהוד וולפה¹

קריאה חוזרת ונשנית בתרגום לעברית של הספר "גיל ההתבגרות" מאת דונלד מלצר ומרתה האריס, העלתה בי מיגוון אסוציאציות שעל כל אחת מהן ניתן היה לכתוב סקירה מלאה. אתמקד בכמה רעיונות.

ראשית – תרגום ספר זה אודות גיל ההתבגרות הוא אירוע משמעותי בהיותו תוספת מבורכת למדף הספרים המתורגמים העשיר שמספקת לנו הוצאת "תולעת ספרים" בשנים האחרונות. אסופה כזו, העוסקת כל כולה בגיל ההתבגרות, איננה שכיחה בנושא, שהספרות המקצועית ולא כל שכן הפסיכואנליטית, אינה עשירה בו. התרגום של יעל קצבוי בהיר וקולח והעריכה הלשונית והמדעית הופכות את הקריאה בספר לזורמת ומהנה, גם אם לא קלה, הן בשל טבע החומרים הנפשיים והן בשל סגנון כתיבתם של האריס ומלצר.

הספר מאגד 17 מאמרים של דונלד מלצר ומרתה האריס, חלקם תיאורטיים, חלקם תמלוליים הרצאות או סמינרים קליניים. כמו ברבים מספרי מלצר, לחלק מהפרקים מצורף הדיון שלאחר הסמינר או ההרצאה, ובו שאלות ומחשבות שעלו מקהל המאזינים. אופן הצגת החומר מקרב את הקורא באופן אינטימי לכתוב, כמעט בבחינת תחושה של היותו נוכח בקהל.

זוהי נקודת מוצא מהותית לוויניקוט, שממנה נגזרות השלכות משמעותיות על הטכניקה שפיתח לרגרסיה לתלות, וכן לעמדתו לניהול הטיפול (management). במכתב לרוג'ר מוני-קירל מ-1952, מתומכי קליין, ויניקוט שוטח את עיקרי תפיסתו על צורך המטפל להיכשל בכשלי המטופל כדי להביא לרגע הנוכחי בהעברה את הכשל הסביבתי המקורי: "...בשלב המוקדם ביותר, שהוא השלב שאנו חייבים להגיע אליו, הכשל הינו כשל של האנליטיקאי..." (עמ' 37, ראו גם מכתב לבטי ג'וזף, עמ' 54-55). כפועל יוצר מתפיסתו לגבי תהליכי ההבשלה של היחיד באמצעות הסביבה המאפשרת, מניח ויניקוט שסוגיות הקשורות לניהול הטיפול תלויות באבחנת המטופל. לדבריו, המטופל הפסיכוסטי מצוי במצב ינקותי ובחוסר אונים בסיטואציה ההעברה ולכן תלוי לחלוטין בסביבה ובמידת היענותה לצרכיו. במכתב לחנה סגל הוא מבטא תדהמה מרמיוזה שאין הבדל מהותי בין צורכי הניהול של מטופל פסיכוסטי לאלה של מטופל נזיריטי: "אם באמת התכוונת לכך, אלוהים ירחם על מטפלייך הפסיכוסטיים. ועד שתחלימי מהשקפה זו, אני חושש שלא תתרמי תרומה מעניינת במיוחד לתיאוריה של הפסיכואנליזה" (עמ' 44).

ולסיום, "הציבור זקוק לנקמה"

הגותו של ויניקוט עוסקת רבות בעבריינות ובנטייה האנטי-סוציאלית שעומדת בבסיסה. המכתבים מעידים שפיתח פילוסופיה חיים רחבה וניסה להטמיע את שורשיה בחברה הבריטית. מעורבותו ניכרת במכתבים לעורכי העיתונים בבריטניה, כשהוא מחבר בין הלא-מודע הציבורי, המונע מקושי של האינדיבידואלים לבוא במגע עם רגשותיהם, לצורך להוקיע את הפושע ולנקום בו בשל כך: "יהיה אשר יהיה מצבו של הפושע, זקן או צעיר, שפוי או לא שפוי, זכר או נקבה, יש להביא בחשבון את החצי השני של כל פעולה אנטי-חברתית – רגשי הנקם של החברה... ואם נקמה זו לא תקבל ביטוי מדי תקופה, היא תצא החוצה בצורה מכוערת... האם לא ניתן לחנך את הציבור לראות בפושע אדם חולה?" (לעורך הטיימס, עמ' 15).

ניתן לחשוב שתפיסת עולמו נאיבית, כשהוא מציע שהחברה תעניק טיפול למי שפשע במקום ענישה. אך ויניקוט, שעבר שתי מלחמות עולם, כותב מסקנות מרחיקות אלו לאחר מלחמת העולם השנייה. ממכתבו ב-1938 לגב' נוויל צ'מברלין ניתן ללמוד כי ויניקוט נרעש מעליית הנאציזם לשלטון ומדיכוי המחשבה החופשית באמצעות כוח, וכן מהיחס ליהודים: "...מדוע ראש הממשלה אף פעם אינו מזכיר את היהודים. האם הוא מתעב אותם בסתר?... כרגע נראה שאנו שותפים בסתר לטירוף הגרמני האנטי-יהודי, ואין זה הכיוון שהיינו רוצים שמנהיגינו יובילו אותנו בו" (עמ' 4).

בתקופת המלחמה שימש ויניקוט פסיכיאטר יועץ בתוכנית לפינוי ילדים מלונדון לאזורי הכפר, ופיקח על הטיפול בנערים עבריינים. בתקופה זו המשיג את רעיונותיו על האטיולוגיה של הנטייה האנטי-חברתית. בתפיסת עולמו, יחסי הגומלין האינ-סופיים של הרסנות ונקמה יכולים לעבור איחוי טוב

¹ החברה הפסיכואנליטית בישראל.
ehud.wolpe@gmail.com